

**Pobuda za ureditev vmesnega obdobja med
iztekom porodniškega dopusta in vključitvijo
otroka v vrtec**

2. OPIS PROBLEMATIKE

Čeprav se pogosto domneva, da kljub razmeroma dobro razvitemu sistemu družinske politike in zaradi padanja rodnosti vrtci v Sloveniji ostajajo prazni, starši v praksi opažamo nasprotno: že vrsto let se namreč pojavlja **sistemska vrzel med iztekom porodniškega dopusta in dejanskim vstopom otroka v institucionalno varstvo.**

Težava najbolj prizadene starše otrok, rojenih v prvi polovici koledarskega leta, saj porodniški dopust praviloma poteče spomladi ali poleti, medtem ko se večina otrok v javne vrtce lahko vključi **šele s 1. septembrom.**

Čeprav so otroci pogosto pravočasno prijavljeni v vrtec, v številnih občinah zaradi omejenih kapacitet ali organizacije vpisa ne dobijo mesta v vrtcu v času po izteku dopusta, temveč ostanejo brez institucionalnega varstva tudi več mesecev. V tem obdobju starši **nimajo ustrezne sistemske podpore**, saj veljavna zakonodaja ne predvideva posebnih pravic ali nadomestil za čas čakanja na sprejem v vrtec.

Posledično so starši – najpogosteje matere – prisiljeni sami reševati varstvo otrok, pogosto z neformalnimi ali finančno nevzdržnimi rešitvami. Zasebnega ali koncesioniranega varstva v mnogih lokalnih okoljih ni, občinska nadomestila pa realnih stroškov varstva ne pokrijejo. Zaradi tega se številne matere začasno ali trajno umaknejo s trga dela, kar vpliva na **ekonomsko varnost družin, poklicne poti žensk in dolgoročno tudi na pokojninski sistem.**

Pomembno je poudariti, da ta problem ni nov. Na pomanjkanje prostih mest v vrtcih in na čakalne seznane se v Sloveniji opozarja že vsaj **zadnjih 15 let**, vendar kljub demografskim spremembam in upadu rodnosti težava v posameznih občinah ostaja, zlasti pri vključevanju najmlajših otrok in pri vpisih med letom.

Ob tem velja izpostaviti, da ima Slovenija sicer številne pozitivne in mednarodno primerljive ukrepe družinske politike, kot so enoletni porodniški dopust, očetovski dopust, možnost skrajšanega delovnega časa in subvencionirano predšolsko varstvo. Vendar ti ukrepi **ne rešujejo konkretne časovne vrzeli**, ki nastane, kadar otrok po izteku porodniškega dopusta nima zagotovljenega mesta v vrtcu.

Gre za jasno prepoznavno sistemsko pomanjkljivost, ki zahteva ciljno in sorazmerno rešitev.

3. VZROKI

Sistemska vrzel med iztekom porodniškega dopusta in dejanskim vstopom otroka v vrtec v Sloveniji ni posledica enega samega dejavnika, temveč prepleta organizacijskih, zakonodajnih in strukturnih razlogov.

3.1. Vezanost delovanja vrtcev na šolsko leto

Javni vrtci so organizirani po šolskem koledarju, pri čemer se večina novih otrok vključi ob začetku šolskega leta, praviloma 1. septembra. Čeprav so vpisi formalno mogoči tudi med letom, so kapacitete v praksi omejene, saj se oddelki oblikujejo enkrat letno. To ustvarja časovno neskladje med iztekom porodniškega dopusta in dejanskim sprejemom otroka v vrtec.

3.2. Neenakomerna razporeditev

Zmogljivosti vrtcev se med občinami močno razlikujejo. V manjših in podeželskih občinah pogosto ni rezervnih kapacitet ali začasnih oddelkov.

3.3. Odsotnost zakonske varovalke za čas čakanja

Veljavna zakonodaja ne predvideva posebnih pravic ali nadomestil za starše v primeru, ko otrok po izteku porodniškega dopusta kljub prijavi ni sprejet v vrtec. Starši v tem obdobju nimajo zagotovljenega ne statusa ne dohodkovne varnosti, kar pomeni, da sistem odgovornost v celoti prenese na posameznika.

3.4. Omejena dostopnost alternativnih oblik varstva

V številnih okoljih ni razvitih ali subvencioniranih alternativ javnemu vrtcu (npr. koncesionirani zasebni vrtci, registrirani varuhi na domu). Zasebno varstvo je zato pogosto edina možnost, vendar cenovno večini družin nedostopna.

3.5. Neusklajenost med družinsko in zaposlitveno politiko

Sistem starševskih pravic in sistem predšolske vzgoje delujeta kot ločena podsistema, brez učinkovitega mehanizma usklajevanja. Pravice iz delovnega razmerja se iztečejo ob določenem datumu, medtem ko sistem varstva otrok ne zagotavlja sočasne in avtomatske rešitve.

3.6. Družbene in demografske spremembe

Zaradi podaljševanja delovne dobe stari starši vse redkeje predstavljajo razpoložljivo obliko pomoči pri varstvu otrok. Hkrati se povečuje potreba po polni zaposlenosti obeh staršev, kar zmanjšuje možnosti neformalnih rešitev.

4. POSLEDICE

Sistemska vrzel med iztekom porodniškega dopusta in dejanskim vstopom otroka v vrtec ima številne kratkoročne in dolgoročne posledice, ki ne vplivajo le na posamezne družine, temveč tudi na širšo družbo, trg dela in javne finance.

4.1. Umik staršev, zlasti mater, s trga dela

Najpogostejša posledica je začasen ali trajen izstop mater s trga dela. Zaradi nezagotovljenega varstva so matere pogosto prisiljene dati odpoved ali sprejeti neformalno obliko odsotnosti z dela, kar negativno vpliva na njihovo poklicno pot, karierni razvoj in dolgoročno tudi na višino pokojnine.

4.2. Povečana finančna in socialna negotovost družin

Družine v vmesnem obdobju pogosto ostanejo z enim dohodkom, ob hkratnih finančnih obveznostih (stanovanjski krediti, stroški bivanja). Nadomestila, ki jih v nekaterih primerih nudijo občine, ne zadoščajo za pokritje dejanskih stroškov varstva, kar povečuje tveganje revščine in finančnega stresa.

4.3. Neenakost med družinami in regijami

Družine z višjimi dohodki si lahko privoščijo zasebno varstvo, medtem ko so družine z nižjimi prihodki ali tiste v podeželskih občinah v bistveno slabšem položaju. S tem se poglobljajo socialne razlike in neenak dostop do zgodnjega varstva otrok.

4.4. Krepitev neenakosti med spoloma

Ker breme varstva v največ primerih prevzamejo matere, se obstoječe neenakosti med spoloma na trgu dela še povečujejo. Težava vpliva na stopnjo zaposlenosti žensk, njihovo ekonomsko neodvisnost in dolgoročno na enakost spolov v družbi.

4.5. Negativni demografski in družbeni učinki

Nezanesljivost sistema varstva otrok vpliva tudi na odločitve za starševstvo. Negotovi pogoji po rojstvu prvega otroka lahko zmanjšujejo pripravljenost družin za širitev družine, kar ima dolgoročne posledice za demografsko sliko države.

4.6. Izguba za javne finance in gospodarstvo

Ko starši zapustijo trg dela, država izgubi davčne prihodke in prispevke za socialno varnost, hkrati pa se povečujejo posredni stroški, povezani z nadomestili, socialnimi transferji in ponovno integracijo posameznikov na trg dela.

4.7. Erozijska zaupanja v javne sisteme

Ko kljub pravočasni prijavi otrok ne dobi mesta v vrtcu in starši ostanejo brez systemske podpore, se zmanjšuje zaupanje v delovanje javnih institucij in v učinkovitost družinske politike.

5. ČAKALNI SEZNAM IN RAZPOLOŽLJIVOST PROSTIH MEST

Statistika čakalnih seznamov jasno kaže, da problem s prostimi mesti v vrtcih še vedno obstaja, kljub visoki vključitvi otrok v predšolsko varstvo. Po podatkih Vlade Republike Slovenije je bilo na dan 1. 3. 2025 v slovenskih vrtcih 916 otrok na čakalnih seznamih, medtem ko je bilo na voljo 3.894 prostih mest (gradiva.vlada.si).

Na prvi pogled se zdi, da je tehnično dovolj prostih mest, vendar dejanska razpoložljivost ni enaka številu prostih kapacitet.

Razlogi za to so večplastni:

5.1. Starostne in lokacijske omejitve

V vrtcih obstajajo oddelki za posamezna starostna obdobja, pri čemer mesta niso zamenljiva med oddelki. Na primer, prostih mest v oddelkih za starejše otroke ni mogoče uporabiti za najmlajše, ki se prijavijo na čakalni seznam za prvo starostno obdobje.

5.2. Organizacijske omejitve in minimalno število otrok na oddelku

Nekatera mesta so prostovoljno prosta (otroci so odpisani ali odsotni), vendar oddelki ne morejo takoj sprejeti novih otrok, če niso izpolnjeni pogoji glede minimalnega števila otrok za odprtje oddelka ali če je prostorska razporeditev že zasedena.

5.3. Rezervirana mesta in čas vpisa

Del prostih mest je rezerviran za otroke, ki so prijavljeni vnaprej ali vključeni v posebne programe, kar dodatno omejuje možnost takojšnjega vključevanja otrok z čakalnega seznama.

5.4. Dinamična narava čakalnega seznama

Otroci se prijavljajo sproti, kapacitete pa se sproščajo postopoma. Zato se zgodi, da kljub razpoložljivim mestom številni otroci ostajajo na seznamu, dokler ne pride do konkretnega sproščanja mesta za njihovo starostno skupino ali lokacijo.

6. OMEJITVE OBSTOJEČEGA SISTEMA

Kljub temu, da je osnovna ureditev starševskega dopusta v Sloveniji razmeroma obsežna in omogoča staršem dober čas za nego otroka, je sistem pomankljiv:

- pravica se konča pri izteku dopusta, ne glede na to, ali je otrok sprejet v vrtec ali ne,
- ni pravne določbe, ki bi podaljšala dopust v primeru, ko otrok nima prostega mesta v vrtcu,
- starševski dopust se ne veže na dejansko vključitev otroka v vrtčevski sistem, temveč je časovno omejen.

7. PREDLOG REŠITVE:

Predlagamo dopolnitev Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, ki bi staršem omogočila začasno podaljšanje starševskega dopusta v primeru, ko otrok kljub pravočasni prijavi ni sprejet v vrtec zaradi pomanjkanja prostih mest. Ukrep bi bil časovno omejen, vezan na uradno potrdilo vrtca in financiran z delnim nadomestilom, s čimer bi zapolnil obstoječo sistemsko vrzel brez večjih finančnih ali administrativnih posledic.

Predlog dopolnitve ZSDP-2:

Začasno podaljšanje starševskega dopusta zaradi čakalne vrste v vrtcu.

Starš ima pravico do začasnega podaljšanja starševskega dopusta v primeru, ko je otrok po izteku starševskega dopusta:

- prijavljen v javni ali koncesionirani vrtec, vendar zaradi pomanjkanja prostih mest ni bil sprejet do prvega možnega datuma vključitve v vrtec.

Pogoji za uveljavljanje pravice

- a) otrok je prijavljen v vrtec v skladu z veljavnimi pravili vpisa;
- b) vrtec ali pristojna občinska služba izda uradno potrdilo, da za otroka ni prostega mesta in določi najzgodnejši možni datum sprejema v vrtec.

Trajanje in višina nadomestila

- a) Začasno podaljšanje starševskega dopusta traja do vključno dneva sprejema otroka v vrtec,
- b) Nadomestilo za čas začasnega podaljšanja znaša 80 % osnove za izračun starševskega nadomestila, določenega po zakonu, razen če zakon ne določa drugače.

Administrativni postopek

- a) Pravica se uveljavlja na podlagi vloge starša in priloženega uradnega potrdila vrtca ali občine.
- b) Izplačilo nadomestila ureja Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ZPIZ) po predpisanem postopku za starševske prejemke.

Omejitve

- a) Pravica se lahko uveljavlja le za enega starša za istega otroka.
- b) Pravica se ne podaljšuje avtomatsko po datumu, določenem v 3. odstavku, niti ne vpliva na pravice drugega starša.

8. ZAKLJUČEK

Predlagani ukrep bi marsikateremu staršu rešil dolgoletno stisko, staršem omogočil miren prehod med porodniškim dopustom in vstopom otroka v vrtec, olajšal materam vrnitev na delo ter omogočil nadaljevanje poklicnih ambicij, hkrati pa ohranil finančno stabilnost družine.

Zato starši prosimo za posluh in podporo uvedbi časovno omejenega podaljšanja porodniškega dopusta za primer, ko otrok zaradi pomanjkanja prostih mest ne more takoj v vrtec.

Vabim Vas tudi k ogledu prispevka z naslovom **Kam z otrokom**, ki je bil predvajan v oddaji Tednik (24.11.2025).